

Contribuția românilor de pe meleagurile Albei la realizarea actului istoric de la 1 Decembrie 1918

IOAN PLEȘA

Se împlinesc anul acesta 72 de ani de cînd Marea Adunare Națională a românilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, întrunită la Alba Iulia, în ziua de 1 Decembrie 1918 și sprijinită de imensa adunare populară de pe „Cîmpul lui Horea”, a proclamat unirea lor și a teritoriilor locuite de ei din moși-strămoși cu România. Se încheia astfel procesul de unificare națională și de stat a tuturor românilor pe teritoriul lor etnic. Unirea din anul 1918 și, prin ea, statul național unitar au fost realizate prin lupta și voința întregului popor român, proclamarea ei în mod plebiscitar fiind un act politic firesc, dreptul său inalienabil.

Se cunosc astăzi, în amănunțime, contribuțiile tuturor factorilor care au realizat Marcea Unire, ale maselor populare de pe ambele versante ale Carpaților, fruntașilor și conducătorilor politici, diplomaților, emigranților, formațiunilor militare de voluntari și ale altora.

În ceea ce privește Transilvania, în toamna anului 1918, pe fondul destrămării imperiului anacronic austro-ungar, ca urmare a înfrîngerilor de pe fronturile de luptă și a intensificării, fără precedent, a mișcărilor revoluționare ale popoarelor subjugate pentru eliberare socială și națională, masele de muncitori și de țărani români au intrat în acțiune pentru a înlătura dublul jug înrobitor: cel național și social. Forța de șoc a fost sporită prin aderarea la revoluție a soldaților reînțorși de pe fronturi, din cazărmi și din prizonierat, în mare parte înarmați, și ei fii de muncitori și de țărani. În scurtă vreme, organele represive și ale administrației de stat au fost înlăturate, iar marii proprietari și arendași de pământ, precum și alți exploatare au fost expropriați de bunuri și alungați.

Pe fondul acestor succese revoluționare, s-au putut constitui, din îndemnul și sub conducerea Consiliului Național Român Central, consiliile și gărzile naționale române locale, care au preluat efectiv puterea politică, militară și administrativă din zonele lor de competență, adîncind procesul revoluționar spre realizarea obiectivului fundamental al unității naționale și de stat.

Multitudinea și complexitatea problemelor care au fost rezolvate într-un răstimp de abia o lună au scos în evidență nu numai puterea de concentrare și de sacrificiu a poporului român în marile sale momente istorice, nu numai unitatea sa sufletească, ci și faptul că el a înțeles comandamentele timpului și a răspuns cu promptitudine acțiunilor organizate de către fruntașii săi politici. O subliniere se mai impune aici. În 1918 vom găsi multe similitudini cu ceea ce s-a petrecut cu 70 de ani în urmă, în timpul revoluției pașoptiste, semn al perpetuării în conștiința poporului a semnificațiilor marilor evenimente istorice petrecute atunci.

Moștenind o îndelungată și puternică tradiție revoluționară, dominînd în mod absolut zona sub aspect etnografic, românii de pe me-

leagurile Albei (fostul comitat, mai târziu județ Alba Inferioară) au intrat imediat în acțiune și, în câteva zile, desființând efectiv vechea administrație de stat, organele represive ale statului și alungind pe foștii exploatare, majoritatea străini, au favorizat instituirea noilor organe românești, care au preluat puterea.

Ca și la 1848, în 1918 fruntașii politici români au acordat o atenție deosebită orașului Alba Iulia, datorită poziției sale strategice și fortăreței sale, uriaș depozit de armament, muniție și echipament militar dar, desigur, și datorită profundelor sale semnificații istorice.

Consiliul Național Român Central, constituit la Budapesta, în noaptea de 30 spre 31 octombrie și mutat, mai apoi, la 2 noiembrie, la Arad, pentru a-și putea exercita mandatul¹, dar mai ales sfatului său militar, le era clar că cetatea și orașul trebuia preluate imediat sub control. De altfel, fruntașii românilor din localitate trebuie să fi fost permanent ținuti la curent cu situația politică și cu obiectivele imediate ale mișcării pentru desprinderea de Austro-Ungaria și unirea cu România, prin comitetul de acțiune constituit la Blaj la 21 octombrie, imediat deci după prezentarea, la 18 octombrie, în Parlamentul maghiar a Declarației de independență națională, adoptat în ședința de la Oradea, din 12 octombrie, a Comitetului executiv al Partidului Național Român.

Comitetul din Blaj, constituit la început din 3 membri, a avut misiunea de a sta pregătit pentru ca, în caz de nevoie, să ia legătura cu celelalte centre românești și să pornească acțiuni în interesul cauzei naționale. De la 26 octombrie, comitetul și-a sporit numărul la 9 membri, începând să trimită curieri spre toate centrele, între care, desigur, și la Alba Iulia. Legătura comitetului din Blaj cu C.N.R. Central din Arad s-a făcut prin președintele său, Dr. Alexandru Nicolescu și prin alți membri ai săi.²

La 2 noiembrie C. N. R. Central trimite la Alba Iulia pe doi dintre ofițerii care-i stăteau la dispoziție și anume pe cp. Negruțiu F. Ioan, inginer mobilizat din Blaj și pe cp. Medrea Florian, ofițer de carieră din Alba Iulia, ambii aparținând de Regimentul 50 infanterie din localitate. În aceeași zi, a fost înființat Consiliul Național Român local, alcătuit din 9 membri, sub președinția protopopului ortodox Teculescu Ioan, precum și Sfatul militar național român local, format din 12 membri, avându-l pe cpt. Negruțiu ca președinte iar pe cpt. Medrea comandant militar.

Imediat ce s-au format aceste două organe, o delegație de ofițeri români, în frunte cu cpt. Negruțiu, s-a prezentat la comandantul cetății, un colonel austriac, pe care l-au informat asupra situației și l-au somat ca în termen de 2 ore să le predea cetatea, altfel aceasta va fi ocupată cu forța. După un sfert de oră de gândire, comandantul austriac a acceptat cu condiția de a se asigura ieșirea fără neplăceri a militarilor austrieci din oraș.³

¹ Ștefan Pascu, *Făurirea statului național unitar român — 1918*, vol II, Eucurești, 1983, p. 86, 91. Pentru mișcările revoluționare a se vedea Ioan Pleșa, *Contribuția maselor din județul Alba la realizarea actului unirii Transilvaniei cu România din 1 Decembrie 1918*, în *Alba Iulia — 2000*, Alba Iulia, 1975, p. 377—416.

² Viorica Lascu, Marcel Știrban, *Consiliul Național Român din Blaj (noiembrie 1918—ianuarie 1919) — Protocoale și acte —*, vol. I, Cluj, 1980, p. 129.

³ Ștefan Pascu, *op. cit.*, p. 95.

În apelurile pe care le lansează la 4 noiembrie C.N.R. Alba Iulia și Sfatul militar român constituit pentru Alba Iulia și împrejurimile sale, se cerea formarea în toate localitățile a consiliilor și gărzilor naționale române locale, urmînd ca gardiștii să depună jurămîntul de credință față de C.N.R. Central și față de Adunarea generală a poporului român.⁴

La 4 noiembrie, a luat ființă apoi C.N.R. din Blaj, format din 25 de persoane, sub președinția vicarului Mitropoliei greco-catolice din Blaj, Dr. Vasile Suciu. Din partea C.N.R. Central din Arad, la acest eveniment a fost delegat cpt. Ioan Munteanu, care a avut și misiunea de a organiza garda națională blăjeană. În „Chemarea” C.N.R. din Blaj, lansată cu acest prilej, se făcea o succintă dar foarte limpede analiză a consecințelor politice ale primului război mondial și a drumului românilor spre împlinirea idealului național. „Chemarea” a fost tipărită atît în ziarul local cu nume simbolic „Unirea”, cît și sub formă de manifest, răspîndindu-se astfel în toate zonele intra și extracarpatice.

În ziua de 5 noiembrie, convocîndu-se o mare adunare populară a românilor din Alba-Iulia, aceasta a ales un nou consiliu național, alcătuit doar din 7 membri. Dintre aceștia 5, în frunte cu președintele Teculescu Ioan, făcuseră parte și din vechiul consiliu constituit ad-hoc la 2 noiembrie.⁵ În perioada următoare, C.N.R. din Alba Iulia și Blaj, precum și sfaturile lor militare au luat măsuri pentru formarea consiliilor și a gărzilor naționale în zonele lor de competență, astfel că pînă în jurul datei de 12 noiembrie acestea erau aproape toate în funcțiune.

De la bun început, consiliile și gărzile naționale de pe meleagurile Albei au recunoscut autoritatea C. N. R. Central din Arad, cu care au conlucrat strîns, mai ales după ce, prin comunicatul acestuia publicat în ziarul „Românul” din 12 noiembrie, s-a pus la punct încercarea Senatului Român din Cluj de a se constitui ca un nou centru de coordonare a luptei de eliberare națională a românilor din Transilvania.

Conlucrarea cu C. N. R. Central a avut două faze distincte: *pînă la 14 noiembrie*, cînd s-au urmărit problemele de organizare, de preluare și menținere a puterii politice, militare și administrative și *după 14 noiembrie*, cînd eforturile principale au fost îndreptate spre pregătirea Marii Adunări Naționale.

În prima perioadă, organele românești din Alba Iulia au avut un rol deosebit în înarmarea și echiparea gărzilor naționale din comitatul Alba Inferioară, din comitatele vecine Tirnava Mică și Turda-Arieș, precum și din unele mai îndepărtate, cum au fost Aradul și Bihorul. În special la Arad, contemporanii afirmă că s-au transportat camioane întregi cu arme. Cu toate acestea, în depozitele cetății mai rămăseseră

⁴ Muzeul Unirii Alba Iulia, colecția Documentele Unirii, nr. 2415 (nr. vechi 1843).

⁵ Arh. St. Alba Iulia, fond Tribunalul Alba Iulia, dosar penal nr. 589/1919 și fond Consiliul Național Român Alba Iulia, dosar 3/1918; Muzeul Unirii Alba Iulia, colecția cit., nr. 2417 (nr. vechi 1846). Ziarul „Unirea” Blaj, nr. 68 și 69/1918, nr. 48/1943.

cca 30.000 de arme, ceea ce oferea posibilitatea înarmării și a altor formațiuni, în caz de nevoie.⁶

În ședința din 10 noiembrie a C. N. R. Alba Iulia s-a propus să fie felicitați conducătorii Antantei care au sprijinit mai mult cauza românească, dar s-a hotărât să se amâne chestiunea până la sosirea „soliei de la Arad”, ceea ce demonstrează că legătura cu organul central era o realitate.

Până la 11 noiembrie, C. N. R. din Alba Iulia se considera filială a celui central. După ce însă, în aceeași zi, a avut loc la Blaj solemnitatea constituirii C. N. R. al comitatului Alba Inferioară, în care au fost cooptați și 5 fruntași din Alba Iulia, dintre care 4 membri ai C. N. R. local, el a trecut în subordinea acestuia.⁷

După apariția dispozițiilor din 7 și 8 noiembrie 1918 ale C. N. R. Central pentru constituirea Legiunii Naționale Române, ca armată națională, C. N. R. din Alba Iulia ia inițiativa îndrăzneată de a pune bazele Legiunii de Alba Iulia. Aceasta, pusă sub comanda cpt. Florian Medrea, emite la 12 noiembrie 2 apeluri, unul pentru mobilizarea ofițerilor și altul pentru mobilizarea trupeii din zona de recrutare a Regimentului 50 infanterie local, organizându-și 4 batalioane la Alba Iulia, Blaj, Abrud și Turda.⁸

Această puternică rețea de formațiuni militare, care a cuprins întregul comitat Alba Inferioară și, în bună parte, pe cele vecine, a făcut ca întreaga autoritate din zonă să treacă în mâinile românilor. Acesta era și motivul pentru care contemporanii afirmau că în acele timpuri Alba Iulia „era cea mai tare cetate românească” din Transilvania.⁹

Cu data de 12 noiembrie, C. N. R. al comitatului Alba Inferioară din Blaj transformă ziarul local „Unirea” în organul său de propagandă și îl pune în slujba cauzei naționale. Ziarul respectiv avea o largă răspindire în Transilvania, dar răzbătea și în celelalte teritorii românești.

La tratativele de la Arad, din 13–14 noiembrie, purtate între C. N. R. Central și reprezentanții guvernului maghiar, a participat și un delegat albaulian și anume lt. Căluțiu Marțian, membru al sfatului militar local.¹⁰

În ziua de 14 noiembrie, pe cînd tratativele se mai desfășurau încă, Sfatul militar român din Alba Iulia a primit un ordin secret de la C.N.R. Central, prin care acesta, menționînd ca posibilă înființarea unui minister român pentru administrarea teritoriilor locuite de români, cerea tuturor gărzilor „centrale” să trimită la Arad cîte o companie de soldați și 4 ofițeri, pentru a avea forța militară necesară la dispoziție. Comanda

⁶ Ioan Pleșa, *Colaborarea consiliilor naționale române din comitatul Alba Inferioară cu Consiliul Național Român Central din Arad pentru pregătirea Adunării Naționale de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918*, în „Ziridava”, vol. II, Arad, 1977, p. 251; Ioan Pleșa *Contribuția maselor din județul Alba...*, p. 416, 418.

⁷ Arh. St. Alba Iulia, fond Consiliul Național Român Alba Iulia, dosar 6 și 8/1918; Viorica Lascu, Marcel Știrban, *op. cit.*, vol. I, p. 45–46.

⁸ Arh. St. Alba Iulia, fond Consiliul Național Român Alba Iulia, dosar 9/1918; Muzeul Unirii Alba Iulia, colecția cit., nr. 2420 (nr. vechi 1836), nr. 2426–2427 (nr. vechi 1844).

⁹ Ion Clopoțel, *Revoluția din 1918 și Unirea Ardealului cu România*, Cluj, 1926, p. 102.

¹⁰ Viorica Lascu, Marcel Știrban, *op. cit.*, vol. I, p. 219; Ioan Pleșa, *Contribuția maselor din județul Alba...*, p. 417.

legiunii din Alba Iulia a dat imediat ordine comunelor vecine pentru recrutarea soldaților necesari.¹¹

Pentru a face față evenimentelor ce se întrezăreau, C.N.R. din Alba Iulia, în ședința sa din 14 noiembrie, mai cooptează trei membri în rândurile sale, și se organizează pe trei comisii: organizatorică, militară și de alimentație conduse de un prezidiu, hotărăște să țină ședințe comune cu comanda legiunii române și să asigure permanența la sediul său.¹²

Se pare că, încă în timpul tratativelor de la Arad, C.N.R. Central a hotărât convocarea Adunării Naționale a românilor. Totodată, el a decis să trimită la Iași delegați care să ia legătura cu cercurile conducătoare din România, în vederea cunoașterii atitudinii acestora și a coordonării acțiunilor de unire. Prima delegație, alcătuită din prof. Nicolae Bălan și cpt. Victor Precup, a plecat la 14 noiembrie din Sibiu, iar a doua, alcătuită din George Crișan, secretarul C.N.R. Central, și Teodor Roxin, a plecat la 16 noiembrie din Arad.¹³

După eșuarea acestor tratative, făcută cunoscută oficial de către C.N.R. Central încă din seara zilei de 14 noiembrie, au existat, desigur, temeri în legătură cu reacția prin forță a guvernului maghiar. În acele momente a existat chiar intenția Comenzii centrale a gărzilor naționale române de la Arad de a se muta la Alba Iulia, în acest sens fiind anunțate atât organele comitatense din Blaj, cât și cele de la Alba Iulia.¹⁴ Așa se explică faptul că în ziua următoare, la 15 noiembrie, plutonul din comuna Berghin cerea gărzilor naționale subordonate să-i trimită cât mai mulți feciori care să ajute la mutarea „Comandei superioare în vechea capitală, ca să putem proclama independența poporului nostru”.¹⁵

După ce, la 15 noiembrie, C.N.R. Central anunță oficial că va convoca în curând Adunarea Națională, membrii săi discută cu aprindere unde să fie convocată aceasta. Toate argumentele au pledat pentru Alba Iulia. În primul rând cele istorice. Este un merit de necontestat al generației de fruntași politici de la 1918 că, după o matură chibzuință, a oferit prilej orașului primei unificări politice a românilor sub Mihai Viteazul să o desăvârșească. În al doilea rând, au fost luate în considerare condițiile de siguranță pe care le ofereau orașul și fortăreața sa.

Pentru a vedea dacă organele locale își puteau asuma răspunderea organizării și dacă istoricul oraș putea oferi condițiile necesare unei acțiuni de o asemenea amploare, C.N.R. Central trimite pe Iuliu Maniu la Alba Iulia. Acesta sosește la 17 noiembrie în oraș și, după ce face cunoscută hotărârea C.N.R. Central de a convoca Adunarea Națională în „vechea capitală a Ardealului”, stabilește cu organele românești locale ce pregătiri trebuia făcute. Totodată, el cerea ca la Adunare să vină cât mai mult popor în haine de sărbătoare, precum și formarea unei companii de onoare pentru ceremonii.¹⁶

¹¹ Muzeul Unirii Alba Iulia, colecția cit., nr. 2668 (nr. vechi 1884).

¹² Arh. St. Alba Iulia, fond Tribunalul Alba Iulia, dosar penal nr. 589/1918.

¹³ Ștefan Pascu, *op. cit.*, p. 123, Ioan Pleșa, *Contribuția maselor din județul Alba*, p. 420.

¹⁴ Viorica Lascu, Marcel Știrban *op. cit.*, vol. I, p. 102–103, 109.

¹⁵ Muzeul Unirii Alba Iulia, colecția cit., nr. 2474 (nr. vechi 1906).

¹⁶ Viorica Lascu Marcel Știrban, *op. cit.*, vol. I, p. 109, 111, 112; Ziarul „Unirea” Blaj, nr. de propagandă 7 din 20 noiembrie 1918, p. 1; Muzeul Unirii Alba Iulia, colecția cit., nr. 2470 (nr. vechi 1900).

În ziua următoare, la 18 noiembrie, Iuliu Maniu s-a deplasat la Blaj pentru a informa și pe membrii C.N.R. al comitatului Alba Inferioară asupra celor hotărâte. Aici, în fața unei adunări publice, el ține un discurs de informare, în care, referindu-se la motivele care au determinat alegerea Albei Iulia ca loc de convocare a Adunării Naționale, pronunță cuvintele: „Ghiciți, desigur, de ce acolo! Lucrați din răspuțeri ca Adunarea aceasta să fie vrednică de neamul românesc”.

Ca urmare a celor stabilite la 18 noiembrie, C.N.R. din Alba Iulia se întrunește și hotărăște luarea celor mai urgente măsuri pentru pregătirea Adunării, între care: contractarea unui împrumut de 10.000 coroane de la o bancă locală, instituirea a trei comisii operative: de organizare, de primire și de încartiruire și organizarea alegerilor delegaților la Adunare în cercurile electorale Alba Iulia, Ighiu și Vințul de Jos.¹⁷

După ce la 20 noiembrie C.N.R. Central emite circulara de convocare a Adunării Naționale la Alba Iulia în ziua de 1 Decembrie 1918, în oraș se iau măsuri concrete de pregătire. În aceeași zi, căpitanul Florian Medrea a fost numit de către Comandantul central ca șef al trupelor de ordine, acestea urmînd să fie convocate în seara zilei de 30 noiembrie pentru a intra în dispozitiv.

La 21 noiembrie, C.N.R. din Alba Iulia trimite la Arad pe unul dintre membrii săi, Ioan Pop, pentru a perfectă cu organul central chestiunile de amănunt pe linie organizatorică. Ioan Pop a asigurat C.N.R. Central că s-au luat și se vor lua, în continuare, măsuri pentru ca Adunarea să se țină în cele mai bune condițiuni.

O zi mai târziu, la 22 noiembrie, după sosirea la Alba Iulia a delegatului militar al comisiei de organizare de la Arad, cpt. A. Bogdan, a fost elaborat și dat publicității programul Adunării Naționale. Totodată, a fost elaborat și planul de apărare militară a orașului pentru zilele Adunării. În elaborarea acestui plan, rolul principal l-a avut cpt. Florian Medrea. Acordînd o atenție specială fortăreței, în incinta căreia se afla sala Casinei militare destinată Adunării și în care nu se putea pătrunde decît prin cele două porți de acces (de est și de vest), el nu a neglijat nici orașul propriu-zis, în care a organizat 14 formațiuni principale de apărare și nici împrejurimile, care au fost acoperite cu cordoane militare, mijloace de comunicație și patrule. După unele aprecieri, forțele aflate atunci la dispoziția comenzii din Alba Iulia s-au ridicat la cifra de 17.000 gardiști înarmați cu puști, mitraliere și cîteva piese de artilerie.¹⁸

La 23 noiembrie, se petrece la Blaj un eveniment deosebit de important pentru cauza națională. Pe „Cîmpul Libertății” a aterizat un

¹⁷ Arh. St. Alba Iulia, fond Tribunalul Alba Iulia, dosar penal nr. 589/1918, Ioan Pleșa, *Contribuția maselor din județul Alba...*, p. 422—423.

¹⁸ Ștefan Pascu, *Marea Adunare Națională de la Alba Iulia — Încununarea idcii, a tendințelor și a luptelor de unitate a poporului român*, Cluj, 1968, p. 363—374; *Unirea Transilbaniei cu România — 1 Decembrie 1918*, București, 1970, pp. 677—678; Ion Clopoțel, *op. cit.*, p. 102; Arh. St. Alba Iulia, fond Tribunalul Alba Iulia, dosar penal nr. 589/1918; Muzeul Unirii Alba Iulia, colecția cit., nr. 2438 (nr. vechi 1847): *Misiunea istorică a gărzilor naționale în luptele de dezrobire din 1918*, București, 1943, p. 33—34; Ioan Pleșa, *Formarea și activitatea consiliilor naționale din județul Alba în luna noiembrie 1918*, în „Apulum”, vol. VII/II, Alba Iulia, 1969, pp. 406—407; Ziarul „Alba Iulia”, număr ocazional din 1 decembrie 1918, p. 4.

1. Locuitorii din comuna Galtiu în momentul plecării spre Aiba Iulia.

2. Locuitorii din comuna Galtiu jucind hora înaintea plecării spre Alba Iulia.

avion militar românesc venit de la Bacău, pilotat de lt. Vasile Niculescu și avându-l ca pasager pe cpt. Victor Precup, cel plecat în delegație la Iași în 14 noiembrie. Aceștia aveau misiunea de a preda C.N.R. Central scrisoarea lui Ion Brătianu și raportul prof. Nicolae Bălan, urmînd să se reîntoarcă a doua zi cu răspunsul. Totodată, în avion s-au adus și cîteva pachete din manifestele semnate de către generalul Prezan, adresate populației cu prilejul intrării trupelor române pe teritoriul Transilvaniei. C.N.R. din Blaj a expediat imediat documentele originale la Arad și copii după ele în centrele mai importante din Transilvania (Cluj, Sibiu, Alba Iulia etc.), menționînd în adresele de expediere că : „în țară nu se știe nimic de Adunare. Se așteaptă”.

Întrucît avionul trebuia să se reîntoarcă în țară a doua zi, 24 noiembrie, cu aprobarea și, probabil, după indicațiile telefonice ale C.N.R. Central, Consiliul Național din Blaj a formulat, în noaptea de 23 spre 24 noiembrie, răspunsul către guvernanții români. Prin pana sa s-a exprimat, încă odată, dorința și voința poporului român de dincoace de Carpați de a se uni cu țara. Astfel, la 24 noiembrie, mesajul transilvănean a putut pleca, fiind predat a doua zi la Iași.

În zilele următoare, C.N.R. și comanda Legiunii din Alba Iulia au stabilit și alte măsuri importante, cum ar fi : organizarea propagandei, asigurarea circulației, încartiruirea delegaților și a celorlalți participanți în oraș și în comunele din jur, alimentarea acestora, orientarea tuturor spre locurile destinate, oficiile de protocol și multe altele. Toate acestea au fost aprobate de către C.N.R. Central fără rezerve, ca dovadă a maturității cu care au fost chibzuite.

La 27 noiembrie s-a constituit în oraș și o echipă de tipografi, care a editat afișe, manifeste, programe, noul ziar local „*Alba Iulia — organ al proclamării unității naționale*” și, probabil rezoluția Marii Adunări Naționale, pentru a putea fi citită maselor de pe „Cimpul lui Horea”. Zilele care mai rămăseseră pînă la Adunare au fost petrecute într-un entuziasm de nedescris pe teritoriul întregului comitat Alba Inferioară, ca de altfel în întreaga Transilvanie.

La 29 noiembrie însă, un eveniment neașteptat avea să producă îngrijorare organizatorilor. Un ofițer german din trupele lui Mackensen, aflate în retragere din România, s-a prezentat la autoritățile orașului cerînd încartiruirea unei divizii în zilele de 30 noiembrie — 1 decembrie. Evident, acestea s-au opus intrării trupelor germane în oraș în zilele Adunării Naționale și au determinat pe comandanți să le cantoneze în comunele de dincolo de Mureș și în orașul Sebeș.²⁰ Iată deci, că nu armata română era la porțile Albei Iulia în zilele desăvîrșirii unității naționale și de stat a românilor, ci, dimpotrivă, armate potrivnice acestui act. Nimic nu mai putea împiedica însă în acele zile voința poporului român.

¹⁹ Ioan Pleșa, *Contribuția maselor din județul Alba...*, p. 426—428.

²⁰ Arh. St. Alba Iulia, fond Consiliul Național Român Alba Iulia, dosar 33/1918; Ion Clopotel, *op. cit.*, p. 70; Alexandru Borza, *În preajma zilei de 1- Decembrie 1918 la Alba Iulia*, în „Apulum”, vol. VII/II, 1969, pp. 283—284.

La Alba Iulia se aştepta cu emoţie sosirea C.N.R. Central. Aceasta a avut loc în după-amiaza zilei de 29 noiembrie. După onorurile militare, Vasile Urzică, vicepreşedintele C.N.R. local, îi întâmpină pe oaspeţii cu cuvintele: „... Aţi venit pe pământul sfinţit de ţărina martirilor Horea, Cloşca şi Crişan ca să aduceţi dezrobirea neamului nostru, care a gemut atâtea veacuri de grele suferinţe...”.

Din partea C.N.R. Central a răspuns preşedintele Ştefan Cicio Pop: „... am venit pe aceste locuri de bogate amintiri naţionale. Aici a fost Golgota, aici trebuie să vină şi mintuirea. Cu drag am venit la Marea Adunare Naţională, cea mai mare şi mai frumoasă sărbătoare naţională pe care au avut-o românii de la descălecatul lui Traian încoace şi doresc să ne apropiem de locul adunării cu smerenie şi cu demnitate”.²¹

Au urmat apoi şedinţele preliminare şi impresionanta manifestare a voinţei naţionale în cadrul Marii Adunări Naţionale şi a uriaşei adunări populare, la care românii de pe meleagurile Albei au fost reprezentaţi prin 116 delegaţi aleşi, de drept şi supleanţi, dintre care mulţi fuseseră membri cu funcţii de conducere ai consiliilor şi gărzilor naţionale din zonă, precum şi prin mii de cetăţeni.²² Ei şi-au unit glasurile cu ale tuturor celorlalţi participanţi şi au proclamat unirea cu România pentru totdeauna. S-a realizat astfel visul de veacuri al poporului român — unitatea naţională pe teritoriul naţional.

Dintre delegaţii la Adunare, Dr. Alexandru Fodor din Alba Iulia a fost ales ca secretar al acesteia şi, mai apoi, împreună cu alte 17 personalităţi din fostul comitat Alba Inferioară ca membrii ai Marelui Sfat Naţional Român ales la 1 Decembrie 1918.²³

În anii care au urmat, în cadrul lucrărilor de pregătire pentru încoronarea la Alba Iulia a regelui Ferdinand şi a reginei Maria, ca suverani ai tuturor românilor, eveniment care a avut loc la 15 octombrie 1922, pe frontispiciul înfrumuseţat al sălii Casinei Militare, devenite acum Sala Unirii, a fost fixată o placă de marmură cu un text care sintetizează marea înfăptuire realizată aici: „Anno domini MDCCCXVIII Kalendis Decembris Hoc loco Unio Transilvaniae cum universa Daco-Romania Solenni et unanimo populi voto in perpetuum atque irrevocabiliter proclamata est. Cuius rei memoria sempiterna sit”. În limba română textul sună astfel: „În anul Domnului 1918, la întâia decembrie, în acest loc a fost proclamată unirea Transilvaniei cu întreaga Românie, prin votul solemn şi unanim al poporului, pentru totdeauna şi în mod irevocabil. Memoria acestui fapt să fie eternă”.

²¹ Ziarul „Alba Iulia” din 1 decembrie (30 nov. n.a.) 1918.

²² *Marea Unire de la 1 Decembrie 1918*, Bucureşti, 1943, pp. 53—84; „Gazeta Oficială a Consiliului Dirigent al Transilvaniei, Banatului şi ţinuturilor româneşti din Ungaria”, Sibiu, de la nr. 1 din 14 decembrie 1918 până la nr. 15 din 8 martie 1919.

²³ Arh. St. Alba Iulia, fond Primăria oraşului Abrud, dosar 2/1929 şi fond Prefectura judeţului Alba, Acte înregistrate, nr. 6120/1929; *Marea Unire...*, p. 84; „Gazeta Oficială a Consiliului Dirigent...”, nr. 13 din 28 februarie, p. 63—65.